

Posudek oponenta disertační práce

Student : Blanka Žižková

Název práce: Sociodemografické a osobnostní charakteristiky závislých těhotných žen a matek na návykových látkách.

JČU, Zdravotně sociální fakulta, České Budějovice.

Rozsah: 180 s + přílohy.

Školitel: Doc. PhDr. Helena Zášková, CSc.

Oponent: Prof. PhDr. Karel Paulík, CSc., Ostravská univerzita, Filozofická fakulta.

Aktuálnost zvolené problematiky

Tématická orientace na sociální a psychologické zvláštnosti matek závislých na návykových látkách je nesporně aktuální. Řešení této problematiky má význam z teoretického hlediska i pro praxi.

Stanovené cíle doktorské disertační práce

Dva hlavní cíle jsou stanoveny realisticky a ve smyslu autorčiny formulace je lze považovat za splněné. Autorka při realizaci cílů využila kvalitativní i kvantitativní metodologie.

Na základě výsledků se ukázala podstatná část předpokladů vtělených do hypotéz jako pravděpodobná.

Nové poznatky, které byly dosaženy v doktorské disertační práci

Práce přináší zajímavé i podnětné výsledky. Autorčina zjištění podporují předpoklady o vyšší neurotičnosti, vzrušivosti, nižší míře dispozičního optimismu, faktoru otevřenost zkušenostem, přívětivosti u žen závislých na návykových látkách ve srovnání s běžnou populací. Jako smysluplný se dále se ukázal také předpoklad jejich nižší zátěžové odolnosti (ve smyslu sense of coherence) a tíhnutí k dysfunkčním strategiím zvládání zátěžových situací (sem patří také příznačná tendence uchýlovat se ve stresu k drogám). Z praktického hlediska je důležitý poznatek konstatovaný i dalšími autory o nižší motivaci k přerušování konzumace návykových látek v těhotenství a mateřství, i přes dostupnost informací o jejich škodlivosti pro nenarozené dítě i matku samotnou. Navíc se ukazuje, že pokud se u žen určitá motivace k omezení abuzu v těhotenství vyskytne, zpravidla je pouze dočasná. V anamnéze těchto žen

se často vyskytují případy jejich vystavení domácímu násilí, pohlavnímu zneužívání apod. Tyto ženy jsou často se svým životem nespokojené a mají oproti ženám, které abstinují, výraznější sklony k suicidálním aktivitám.

Připomínky

Autorka prokázala dobrou orientaci v poměrně rozsáhlé relevantní odborné literatuře. Hypotézy jsou přijatelně dedukovány z teorie i empirie, nicméně lze namítnout, že jsou snad až příliš vázány na zkoumaný soubor. Disertační práce by měla sledovat obecnější teoretické souvislosti samozřejmě s kritickým posouzením možností širšího zobecnění autorem zjištěných výsledků. Chápu autorčinu skromnost při zobecňování vzhledem k malému počtu dotázaných. V diskusi se mi ale poněkud ztrácí důležitá úvaha pro zobecnění výsledků o tom, zda lze zkoumaný soubor žen považovat za výjimečný nebo spíše typický pro situaci žen - matek závislých na návykových látkách. V souvislosti s počtem respondentek se také k diskusi nabízí otázka míry splnění cíle vyjádřeného slovy jako „zmapování sociodemografických souvislostí“, kterou kladu pro rozpravu.

V práci jsou některé formální závady (drobné pravopisné chyby např. str.10, 56, 138,139, 144 aj., některé grafy např. s. 104, 105, 129 jsou kvůli zmenšení na první pohled nepřehledné).

ZÁVĚR

Posuzovaná disertační práce se zabývá tématem teoreticky i prakticky relevantním a vědecky nosným. Přináší pozoruhodné výsledky, které vhodným způsobem doplňují a upřesňují stávající poznatkovou bázi dané problematiky. Stanovené cíle byly splněny. Autorce lze přiznat předpoklady koncipovat a realizovat teoreticky podložený výzkum. **Doporučuji práci k přijetí jako adekvátního základu pro obhajobu a v případě jejího úspěšného průběhu odpovídajícího platné legislativě doporučuji přiznání Mgr. Blance Žižkové titulu Ph.D.**

Místo vypracování a datum: Ostrava 5. 11. 2009

Podpis:

Posudok na písomnú prácu ku dizertačnej skúške

Autor práce: Mgr. Blanka Žiškova

**Názov práce: Sociodemografické a osobnostní charakteristiky
závislých tehotných žien a matek na návykových látkach**

Školiteľ: doc. PhDr. Helena Zášková CSc.

Práca sa zaoberá veľmi aktuálnou problematikou súčasného obdobia a to drogovou závislosťou. Psychoaktívne látky majú negatívny dopad na zdravie samotnej užívateľky, priebeh tehotenstva, vývoj plodu, stav novorodenca po pôrode a ohrozujú a majú negatívny dopad na vývoj dieťaťa do budúcnosti. Dieťa môže byť ohrozené nielen samotným poškodením drogou, ale aj problematickým správaním sa matky a nedostatočnou starostlivosťou pod vplyvom psychoaktívnych látok. Autorka si zvolila cielene problematiku drogovej závislosti žien – matiek a tehotných žien. Zamerala sa na osobnostné charakteristiky pri vzniku závislosti. Problematike sa venovala v rovine teoretickej a doplnila ju aj výskumnou prácou.

Práca je napísaná na 180 stranách. Je rozdelená do piatich kapitol. Prvá kapitola sa venuje teoretickým informáciám o psychoaktívnych látkach. Opisuje možné modely vzniku závislosti vrátane modelu bio-psycho-socio-spirituálneho. Vplyv závislosti na tehotenstvo, osobitosti tohto obdobia, riziká ktoré vyplývajú z kombinácie tehotenstva a užívania drog. Popisuje tiež komplikácie u detí týchto matiek. Suicidálne chovanie týchto matiek je súčasne aj predmetom sledovania vo výskumnej časti. V ďalšej časti sú rozobraté osobnostné charakteristiky užívateľiek drog. Popisuje starostlivosť o tehotné závislé ženy a matky a systém sociálnej starostlivosti v Českej republike. Poukazuje na dobre a efektívne prepracovaný systém zdravotno - sociálnej starostlivosti v Dánsku.

V ďalšej časti sa zaoberá výskumnou prácou, ktorú realizovala v Českej republike v deviatich zariadeniach, kde poskytujú služby alebo sa špecializujú na prácu s drogovou závislými matkami. Výskumnej práce sa zúčastnilo 56 žien, ktoré mali v minulosti alebo aktuálnu skúsenosť s drogami a porovnávací kontrolný súbor 46 žien. Praktická časť práce bola realizovaná v dvoch etapách. Prvá etapa formou rozhovoru, kde sa mapovali základné sociodemografické ukazovatele. Táto časť sa ešte členila na skupinu so suicidálnymi tendenciami a bez nich. V druhej etape vyplňovali dotazníky zamerané na osobnostné charakteristiky. Výsledky oboch etáp výskumu boli štatisticky spracované.

Práca obsahuje 81 farebných grafov stĺpcových a kruhových, 6 tabuliek, a 3 prílohy. Okrem obsahu, kľúčových slov v práci je uvedených 155 zdrojov aktuálnych citácií, ktoré boli použité v práci.

Pri výsledkoch výskumu sa potvrdili hypotézy:

- že ani tehotenstvo nie dostatočnou motiváciou aby závislé prestali užívať drogy,
- väčšie riziko k sebevražedným sklonom mali aktívne užívateľky drog,
- respondentky mali vyššiu hladinu neurotičnosti,
- vykazujú nižšiu mieru otvorenosti ku skúsenosti,
- vykazujú zníženú mieru faktoru prívetivosti,
- nižší dispozičný optimizmus a vyššiu vzrušivosť (arousabilitu),
- a nižšiu záťažovú odolnosť.

Nepotvrdili sa hypotézy:

- že matky majú väčšiu variabilitu faktoru extroverzie a introverzie,
- vykazujú nižšie skóre svedomitosti, sú impulzívnejšie a menej odolné.

V rámci diskusie sa autorka vyjadrovala k jednotlivým výsledkom výskumu a možnostiam v súvislosti s potvrdenými a nepotvrdenými hypotézami.

Aj tento výskum poukazuje na to, že je to skupina vysoko rizikových žien, ktoré nemajú dostatok vôľových schopností sa samé rozhodnúť ku ukončeniu závislosti a zrealizovať ju. Tehotenstvo a materstvo je záťažovou situáciou pre tieto matky. Ich nedostatočné rodičovské schopnosti ich predurčujú k tomu, že nie sú schopné sa dostatočne o svoje deti postarať. Vyžaduje to výraznú podporu od najbližšej rodiny, príbuzných alebo priateľov. Začlenenie alebo návštevy zariadení, ktoré sa špecializujú na prácu so závislými je nesmierne dôležité a je obrovskou pomocou pre tieto matky. Najmä ak sú to zariadenia kde je možné zabezpečiť starostlivosť aj o deti. Už minimálna záťaž alebo problém stačí na to, aby ich jednanie bolo skratové, nevyspytateľné a znamenalo trebárs aj návrat ku droge. Väčšina týchto žien je slobodných, bez stáleho pracovného pomeru, časť sú aj bezdomovkyne, žijú rizikovým spôsobom života. Problém je o to vážnejší, že sú tu aj deti, ktoré potrebujú zdravú matku schopnú ich vychovávať a zabezpečiť im základnú starostlivosť.

Všetky tri oblasti sociodemografického výskumu poukazujú na veľkú podobnosť s výsledkami výskumu na Slovensku.

Autorka odviedla kus záslužnej práce, pretože komunikácia s touto skupinou respondentov je veľmi ťažká a mnohokrát ich ani konkrétna motivácia nedonúti k spolupráci.

Pripomienky:

V niektorých citáciách som nenašla počet strán.

Po formálnej stránke práca zodpovedá požiadavkám na dizertačnú prácu. Uvedené pripomienky neznižujú význam a kvalitu dizertačnej práce.

Písomnú prácu ku dizertačnej skúške hodnotím pozitívne a po náležitej obhajobe odporúčam

Mgr. Blanke Žiškovéj udeliť vedecko – akademickú hodnosť
„philosophie doctor.“

V Bratislave 6.11.2009

doc. MUDr. Helena Drobná PhD

Oponentský posudek na disertační práci

Název disertační práce: Sociodemografické a osobnostní charakteristiky závislých těhotných žen a matek na návykových látkách

Autor disertační práce: Mgr. Blanka Žižková

Oponent disertační práce: doc. Dr. Eva Saunders

1. Věcná stránka disertační práce

Předložená disertační práce v rozsahu 180 stran sestává z abstraktu, úvodu, pěti kapitol, závěru, doporučení pro praxi, seznamu použitých zdrojů a klíčových slov.

V první kapitole své práce autorka uvádí do zvolené problematiky a zvláště v podkapitolách 1.1 až 1.2.2 na základě dostupné domácí i zahraniční literatury hovoří nejprve o závislosti na návykových látkách a poté se zabývá osobnostními charakteristikami uživatelů drog.

Podkapitola 1.3 je již jakýmsi přechodem od teorie k praxi, neboť seznamuje se systémem sociální péče o uživatelky drog v České republice a se druhy služeb a zařízení v České republice pro tuto cílovou skupinu. Nedílnou součástí podkapitoly 1.3.2 je podrobné obeznámení se současným stavem řešení dané problematiky v rámci programu „Integrace rodiny“ (s. 52 a dále).

Druhou kapitolou začíná výzkumná část práce. Autorka si správně vytyčila cíle svého výzkumu. Těm odpovídají i stanovené hypotézy (s. 74-75), vztahující se ke druhé etapě výzkumu.

Kapitola třetí uvádí použitou metodiku, obzvláště pak podkapitola 3.2, která popisuje použité psychodiagnostické metody.

Čtvrtá kapitola (s. 82-135) pak detailně a velice jasným a přehledným způsobem představuje výsledky provedeného výzkumu.

Diskuze (s. 136-158) tyto získané výsledky diskutuje s obdobnými dosavadními domácími i zahraničními výzkumy.

V závěru (s. 159-162) autorka srozumitelně konfrontuje stanovené hypotézy s vytčenými cíli a dochází k závěru, že cíl její disertační práce byl splněn.

Poslední kapitola této disertační práce obsahuje některá praktická doporučení, k nimž autorka dospěla jak na základě svého výzkumu, tak i po seznámení se s touto problematikou v zahraničí. Domnívám se, že tato doporučení mohou být jakýmsi odrazovým můstkem pro zkvalitnění práce s danou cílovou skupinou klientek.

Po obsahové stránce nemám vůči práci námitek. Práce je logická, jasná, bez redundantních pasáží. Jediné, co v textu postrádám, je plynulý přechod od teoretické k praktické části práce.

2. Formální stránka disertační práce

Formální stránka disertační práce splňuje standardní kritéria používaná v disertačních pracích. Členění práce je přehledné, práce je psána čtivým způsobem. Citace použité literatury v textu je v souladu s bibliografickou normou o citacích. V seznamu literatury autorka uvádí 155 položek. Pro přehlednost by bylo možná vhodnější použité zdroje rozdělit na prameny, překlady, časopisy a internetové zdroje.

Po formální stránce rovněž nemám vůči předložené práci námitek – až na občasné překlepy v textu a na chybné číslování kapitol (jak v obsahu, tak i v textu): za kapitolou 5 následuje kapitola 7.

3. Otázka k obhajobě

Povinností oponenta je také oponovat a klást otázky, proto pokládám k obhajobě tyto dotazy:

1. Co Vás inspirovalo k výběru tématu Vaší disertační práce?
2. Proč jste si jako příklad systému péče o drogově závislé těhotné ženy a matky ze zahraničí vybrala právě Dánsko? V textu při přechodu k podkapitole 1.3.3 k tomu není žádné vysvětlení. Můžete je podat nyní?
3. Setkala jste se při realizaci Vašeho výzkumu s nějakými potížemi? Pokud ano, s jakými a jak jste je řešila?

4. Závěr a doporučení

Disertační práce B. Žižkové je zpracována samostatně a dokazuje dobrou orientaci autorky v dané problematice i schopnost uchopit téma po výzkumné stránce.

Proto disertační práci s názvem „Sociodemografické a osobnostní charakteristiky závislých těhotných žen a matek na návykových látkách“ **doporučuji** k obhajobě.

Ve Vídni, dne 30.09.2009

doc. Dr. Eva Saunders